חיויא דרבנן טרקיה דלית ליה אסותא. אע"ג דגבי בן דמת בן מאמותו של ר' שמעאל בפרק ב' דמס' ע"ז (דף מ:) קאמר שלא עבר על דברי חכמים שנאמר ופורק גדר ישכנו נחש אע"ג[ב] דלא הוה ליה לאסותא שהרי מת התם לא היה לו רפואה מזומנת אבל הכא שהרפואה היתה מזומנת ומצויה ממנו במזל רע קאמר דלית ליה אסותא: **וליתי** אגנא דתחלי. משמע הכא דהנחש אוכל שחליים וכן בשלהי דנדרים (דף פא:) דקאמר ליה נוף לבעל לא תיכול מהני תחלי דטעמיהו חיויא ולא"כ יש בהן משום גילוי (ג) ובפרק ב' דמס' ע"ז (ג: ושם) אמר דשחליים אין בהם משום גילוי וי"ל דהתם לא ממש שחליים קאמר אלא בהנך דאמר התם (מס' ע"ז דף מז.) וכן היו עושין בערבי שבתות בצפורי [נותנין חומץ לתוך גרסין[ד]] והיו קורין אותו שחליים אי נמי בשלהי נדרים (דף פא:) מירי דהוה ביה חלא כדמסקינן התם במס' ע"ז (דף ג:) אבל אית בהו חלא מיגרי בהו והכא נמי חמרא מיגרי בהו: **רב** יוסף אמר זיתום המצרי. ר"ת כל הך מילתא ממקן מספרו ומומר דל"ג (ג) אלא בריש אלו עוברין (פסחים מב:) ונראה לר"י שמתקה משום דזיתום המצרי מותר לשתות כדתניא בפרק במה מדליקין (דף קו.) ושוין שבתשין את השמיע ושומעין זיתום המצרי ומומר ריב"א דאין צריך לממוק דרב יוסף לא קאי לפרש מי דקרים דמתני' אלא אמילתיה דעולא קאי דאמר שיכרא בבבלאי מעלי מינייהו ומומר רב יוסף דזיתום המצרי מעלי מינייהו מיהו משמע כפירוש הקונטו דאמתני' קאי מדלא קאמר בהדיא זיתום המצרי מעלי מינייהו: **סיסאני.** ולא קאמר וסיסיניך סמך סמך דאמר בשילהי במה אשה (נעיל סו.) משום דשערי לא כתיב בסמיך:

והתניא

ליטרוקינהו בהדי הדדי ולינקוט צבתא בידה דכי מירח ריחא נפיק ואתי ולישקליה וליקלייה בנורא דאי לא הדר עילוה: כל האוכלין כו': כל האוכלין לאיתויי מאי ז) [א]לאיתויי טחול לשינים וכרשינין[ה] לבני מעיים כל המשקין לאיתויי מאי לאיתויי מי צלפין בחומץ א"ל רבינא לרבא מהו לשתות מי רגלים בשבת[ו] א"ל תנינא כל המשקין שותה ומי רגלים לא שתו אינשי: חוץ ממי דקלים: תנא חוץ ממי דקרים מאן דתנא מי דקרים שהם דוקרים את המרה ומאן דאמר מי דקלים שיוצאין מן שני דקלי (ח) מאי מי דקלים אמר רבה בר ברונא תרתי תלאי איכא במערבא ונפקא עינא דמיא מבינייהו כסא קמא מרפי אידך משלשל ואידך כי היכי דעיילי הכי נפקי אמר עולא לדידי שתי שיכרא דבבלאי ומעלי מינייהו והוא דלא רגיל ביה ארבעין יומין רב יוסף אמר זיתום [ט] המצרי תילתא שערי ותילתא קורטמי ותילתא מילחא רב פפא אמר תילתא חיטי ותילתא קורטמי ותילתא מילחא (וכמונא[ז]) [י]וסימניך סיסאני ושתי להו בין דבחא לעצרתא דקמיט מרפי ליה ודרפי קמיט ליה: וכום עקרין: מאי כום עקרין אמר ר' יוחנן לייתי מתקל זוזא קומא אלכסנדריא ומתקל זוזא גביא גילא ומתקל זוזא בורכמא רישקא ולישחקינהו בהדי הדדי לזבה תלתא בחמרא ולא מיעקרא לירקונא תרין בשיכרא ומיעקר לזבה תלתא בחמרא ולא מיעקרא ואי לא לייתי תלתא

קפיזי

בר קשא. ממונה למלך ושרמאל היה: דילמא חיויא דרבנן. שעבר על גזירת חכמים ונתן הנשכו על כך אין לו רפואה לפיכך לא נמנא לו רפואה: אין רבי. אין רבינו כך היה: דכי נח נפשיה דרב גזר רב יצחק. שיהיו ממעטים משמתה אותה שנה ולא יהא אדם מצא אבן

בר קשא דפומבדיתא דטרקיה חיויא הוה [ו]תליסר חמרי חיורתא בפומבדיתא קרעינהו לכולהו ואישתכחו טריפה הואי חדא בההוא גיסא דפומבדיתא עד דאזלי מייתי לה אכלה אריה אמר להו אביי דילמא [ז] חיויא דרבנן טרקיה דלית ליה אסותא דכתיב [א] ופורץ גדר ישכנו נחש אמרו ליה אין רבי דכי נח נפשיה דרב[ח] גזר רב יצחק בר ביסנא דליכא דלימטייה אסא וגידמי לבי הילולא [בבבלא[ט]] ואזל איהו אמטי אסא וגידמי לבי הילולא בבבלא טרקיה חיויא ומית האי מאן דכרכיה חיויא לינחות למיא וליסחוף דיקולא ארישא ולהדקיה מיניה וכי סליק עילויה לישדיה למיא וליסלוק וליתי האי מאן דמיקני ביה חיויא אי איכא חבריה בהדיה לירכביה ארבע גרמידי ואי לא לישואר[י] נגרא ואי לא ליעבר נהרא ובליליא לותביה לפוריא אארבעה חביתא ונינני בי כוכבי ולייתי ד' שונרי וליסרינהו בארבעה כרעי דפורייה וליתי שחפי[יא] ולישדי התם דכי שמע קלי אכלי ליה האי מאן דרהיט אבתריה לירהיט בי חלתא האי איתתא דחזיא חיויא ולא ידעה אי יהיב דעתיה עילוה אי לא יהיב דעתיה עילוה תשלח מאנה ונשדייה קמיה אי מכרך בהו דעתיה עילוה ואי לא לא יהיב דעתיה עילוה מאי תקנתה תשמש קמיה איכא דאמרי כ"ש דתקיף ליה יצריה אלא תשקול ממזיה ומטופרה ותשדי ביה ותימא [יב] דישתנא אנא האי איתתא דעייל בה חיויא ליפסעה ולתבוה אתרתי חביתא ולייתי בישרא שמנה ולישדי אגומרי וליתי אגנא דתחלי וחמרא ריחתנא ולותבו התם

ר נסים גאון

ותימא ליה דיסתנא אנא. במס' ע"ז בפ' אין מעמידין (ד' כד) אמרו אמר רב אשי כמן קרו פרסאי לנדה דסתנא מהכא כי דרך נשים לי: כל האוכלין לאיתויי טחול לשינים וכרישין לבני מעים. בפרק כיצד מברכין על הפירות (דף מד) תנו רבנן טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים כרישין יפים לבני מעים וקשים לשינים: חורן ממי דקלים. בגמ'

תורה אור השלם

א) חֹפֵר גּוּמָּץ בּוֹ יִפּוֹל וּפֹרֵץ גָּדֵר יִשָּׁכֶנּוּ נָחָשׁ: [קהלת י, ח]

ליקוטי רש"י

בר קשא. שומר העיר [פסחים קיא.]. שוטר העיר [רשב"ם שם]. מושל העיר [רשב"ם ב"ב קי:]. **תליסר חמרי.** וגוחמא בעלמא הוא וכו' כך פירש רבנו הלוי וכן בכל מקום בגון תליסר גמלי ספיקי טריפתא (חולין לה:) וכן תליסר עצמי דלעיל [לקמן קיט.]. **דילמא חיויא דרבנן טרקיה דלית ליה אסותא.** מוילא דרבנן לית ליה אסותא כלל. אשם נשכו אמם בגמרא שעבר על דברי חכמים לא תעלה לו רפואה ומנות שעבר על דברי חכמים מייב מיתה [ע"ז כו:]. **ופורץ גדר.** מייב של חכמים לעבור על דברייהם. ישכנו נחש. מיתה בידי שמים ולפי שדבר בלשון פרילת גדר הזכיר בתחלומין לשון נשיכה נתן שהוא דר בתולי נקבי כתלי נתים פרוצים [קהלת י, ח]. **בבלא.** זוג ועגבל [ברכות נו. ועי' מו"ק ט: סוטה מט: רב"ב קמה:]. **גרמידי.** אמות [ע"פ ב"מ סד:]. **לישואר נגרא.** ינגלו אמת המים וגילין מי אדם לקפוץ מעבר זה לעבר זה לקצר לדרכן [רשב"ם פסחים קיג. ע"ש ברש"ש כאן]. **פוריא.** מעבר [ע"רובין קא.]. **בי כוכבי.** מחת הכוכבים בחלר של בית [דלפו"ר, אלא בבית] [ע"ז כט.]. **מזיה.** שערה [סנהדרין ק:]. **טופרה.** ליפלרה [ע"פ שם כה.]. **דישתנא אנא.** מוטיקיון ד' דלך ש' נשים [ע"ז כד: ע"יש]. **גומרי.** גחלים [לקמן קלד.]. **צבתא.** לבת עגלים"ש [ב"ק נט:]. **מי צלפין.** לקח. מילן גדול הוא ובעל ענפים הרבה ושלשה מיני אוכל יש בפירומיו אבוזות קפריסין ולולבין [לקמן קי:]. לקח. מין מילן הטושן אלאה מיני פירות אבוזות וקפריסין ולולבין וכי אימיה לאמי לאימה לאמי כדאמר בריש חזקת הבתים (ב"ב כח:) [לעיל ל:]. **קורטמי.** מוליקא קרו"ג. **וסימניך.** שלא תטעה מאן אמר מיטי ומאן אמר שערי. **סיסאני.** סיסני כלי שמנו

עין משפט נר מצוה

לו א טוש"ע ח"מ סי' שכח סעיף לז:

מסורת הש"ס עם הוספות

ה) [עיין רש"י לקמן קיט. ד"ה מרפיס עילימ"], ו) [ע"ז כז:], ז) [ע"ז יח. כד:], ח) [מכות מד:], ט) [פסחים מב: ע"ש], י) [שם ע"ש ברש"י], יא) ע"ז כד סע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' שיולפין משני דקלים (מלא מי דקלים). תמ"מ וע"ב ס"א אינו מ): (ב) תוס' ד"ה ולימי וכו' משום גילוי ואע"ג דבפ"ב דע"ז אמר: (ג) ד"ה רב יוסף וכו' ומומר דל"ג לה אלא בריש:

הגהות וציונים

א) צ"ל דרבה (יעב"ץ): ב) בדפו"י איתא כאן ולהלן "וטבלא" והגיהו בשני הפעמים "בטבלא" ע"פ רש"י (דק"ס): ג) [בערך שוור גי' הערוך לשוור] (גלילן): ד) [גירסת הערוך (ערך שחף) שחפי דקניא פי' קליפות הקנים] (גלילן): ה) בברכות מד ע"ב וכן בר"נ גאון כאן הגירסא וכרישין וכצ"ל לבאורה, דהא כרשינין מאכל בהמה הוא: ו) מכלל דבחול מותר עיין יו"ד סי' פא ס"א ובביאור הגר"א סק"ה: ז) נמחק ע"פ מהרש"ל: ח) צ"ל לפניו וכ"ה בכת"י: ט) צ"ל שמגוקין (רש"ש) וכן הגיה המהרש"ל דפו"ר: י) תיבת "עברו" נראה מיותר: כ) המהרש"ל מחק "אע"ג": ל) עיין במהרש"א ומשמע מדבריו שלא גרס בתוס' שלנו מה שהוגה בפנים, אלא דמיירי בלא חומץ (גנזי יוסף): מ) וכן מחקו המהרש"ל ולכאורה הגי' שבפנים נראה יותר והוא גי' מהר"ם עייש"ש (גנזי יוסף):

והתניא מניין לסירום (ג) שהוא אסור. וא"ת אפילו לא אסור סירום קפיזי. כלי ממחזיק ג' לוגין: שמכי. בגליס: פרסאי. גדוליס הס: מיקשי ליה לימסר משום פריה ורביה וכ"ת משום דהוי מצי לעשויי בגיס לו בגיס הא משמע בסוף הבא על יבמתו (יבמות דף סה:) גבי דמיתהו דר' חייא דאי הוה מיפקדה אפריה ורביה לא הוה שתיא שמא דעקרתא אע"ג דהוי לה שתי נקבות ושני זכרים משום בנקר זרע [אם] זרעך ולערב אל תנח ידך (קהלת יא) ובאמצה דלא שייך סירוס אוקי במסקנא לרבי יוחנן בן ברוקה דמתייב בפריה ורביה בעקרה וזקנה ולא אוקי בגיס לה בגיס ויש לומר דמסירוס מיתא ליה למפרך משום דאיכא למ"ד בפרק הבא על יבמתו (שם דף פא:) כיון דקיימא פריה ורביה תו לא צריך: **תלמוד** לומר **ובארצכם לא תעשו**. מכס קא דריש והא דאמר בחגיגה (דף יד:) שאלו את בן זומא מהו לסרוסי בלבא אמר להו בארלכם לא תעשו כל שבארלכם לא תעשו אתם נפקא לן מארץ כדמפרש בשאלתות דרב אחאי[a] דהא מוצא הגוף הוא מה לי בארץ מה לי בחו"ל אלא האי בארץ לכל אשר בארץ אתא והכא מכס דריש כדפי' ומה שמפרש בשאלתות[a] דהא דאסר לשתות שמא דעקרתא הייגו כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ואע"ג דקי"ל כר"ש דשרי הייגו דוקא בשבת משום דבעינן[b] מלאכת מחשבת אבל בכל התורה כולה סבירא לן כרבי יהודה ואין נראה לר"י דבכל התורה כולה קי"ל כר"ש דשרי כדמשמע לעיל בפ' המוציא (פא:) דאמרי' דרבי יוחנן סבר כסתם משנה דנזיר חופף ומפסקם וכו' והייגו כרבי שמעון דשרי דבר שאינו מתכוין וכן משמע בפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לב.) דשמואל סבר כר"ש בכל התורה כולה דדבר שאין מתכוין שרי גבי המקיז דם בשבור דפסק שמואל התם כר"ש דשרי להקיז ופריך עד השתא לא אשמועינן שמואל דדבר שאין מתכוין מותר דאמר רב חייא בר אבי כו'[c] ואי יש חילוק בין שבת לבעלמא איצטריך התם שפיר לפסוק כר"ש אע"ג דבבר אשמעינן דבשבת הלכה כר"ש והכא אחיא אפילו לר' שמעון דפסיק רישיה הוא דודאי יסתרס בשחיית כוס עיקרין: להכא

קפיזי שמכי פרסאי ונישלוק בחמרא ונשקייה ונימא לה קום מזובך ואי לא לותבה אפרשת דרכים ולינקטה כסא דחמרא בידה וליתי איניש מאחורה וליבעתה ולימא לה קום מזובך ואי לא ליתי בונא[a] דבמונא ובונא דמוריקא ובונא דשבלילתא ונישלוק בחמרא ונשקייה ונימא לה קום מזובך ואי לא ליתי שיתין שעי דדנא ולשפיה ולימא לה קום מזובך ואי לא ליתי פשטינא[b] ולישלוק בחמרא ולשפיה ונימא לה קום מזובך ואי לא ליתי חרנוגא דהיגתא רומיתא וליקלי וליסבה בשחקי דכיתנא בקייטא ובשחקי דעמר גופנא בסיתוא ואי לא ליכרי שבע בידי וליקלי בהו שבישתא ילדה דערלה ולינקטה כסא דחמרא בידה ולוקמה מהא ולותבה אהא ולוקמה מהא ולותבה אהא ואכל חדא וחדא לימא לה קום מזובך ואי לא לייתי סמידא וליסכה מפלגא לתתאי ולימא לה קום מזובך ואי לא ליתי ביעתא דנעמיתא וליקלי וליסבה בשחקי דכיתנא בקייטא ובשחקי דעמר גופנא בסיתוא ואי לא ליפתח לה חביתא דחמרא לשמה ואי לא לנקיט שערתא דמשתכחת בכפותא דכודנא חיורא אי נקטה חד יומא פסקה תרי יומי ואי נקטה תרי יומי פסקה תלתא יומי ואי נקטה תלתא יומי פסקה לעולם: לירקונא תרין בשיכרא (ו) ומעיקר ואי לא לייתי רישא דשיבוטא דמילחא וליישלוק בשיכרא ולישתי ואי לא לייתי מונינו דקמצי[c] ואי ליכא מונינו דקמצי לייתי מונינו דנקירי[d] וליעייליה לבי בני ולישפייה ואי ליכא בי בני לוקמיה בין תנורא לגודא אמר רבי יוחנן הרוצה שיחממנו יקנחנו בסדינו רב אחא בר יוסף חש ביה עבד ליה רב כהנא ואיתסי ואי לא ליתי תלתא קפיזי תמרי פרסייתא ותלתא קפיזי דקירא דנישתרופי ותלתא קפיזי אהלא תולענא ולישלוקינהו בשיכרא ולישתי ואי לא ליתי עילא בר חמרא וליגלח מציעתא דרישא ולישביק ליה דמא מאפותיה ולותביה ארישה וליזהר מעיניה דלא ליסמי להו ואי לא ליתי רישא דברחא דמנח בכיבשא ולישלוק בשיכרא ולישתי ואי לא ליתי דבר אחר חוטרנא וליקרעיה ולותביה אליביה ואי לא ליתי כרתי מכבתותא דמישרי ההוא טייעא דחש ביה אמר ליה לגינאי שקול גלימאי והב לי מישרא דכרתי יהיב ליה ואכלה א"ל אושלן גלימיך ואיגני ביה קלי איכרך גנא ביה כד איחמם וקם נפל פורתא פורתא מינה: לירקונא תרין בשיכרא ומיעקר[e] ומי שרי והתניא [f]מניין לסירום באדם שהוא אסור ת"ל [g] **ובארצכם לא תעשו בכם לא תעשו דברי ר' חנינא הני מילי היכא דקא מיכוין הכא מעצמו הוא דאמר ר' יוחנן [h]הרוצה שיסרס תרנגול יטול כרבלתו ומסתרס מאליו והאמר רב אשי רמות רוחא הוא דנקיטא ליה אלא בסרים והאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הכל**

מיעשו[i]: ומסתרס מאליו. ואע"ג דסירום אסור בידים: והא אמר רב אשי. דהכוא לאו סירום הוא אלא רמות רוחא נקיטא ליה לתרנגול ומשיטל הודו הוא מתאבל ואינו משמש אבל בסירום אפילו ממילא אסור: אלא בסרים. הך דשרי למישחי כוס של עיקרין בפי הוא סרים כבר עסקינן: הכל

מסורת הש"ס עם הוספות

ו) [פרשת אמור סימן קס], ג) [שם], ג) ב"ק כו:, 7) הובא גם לקמן קיא ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' בסירוס ומיעקר ומי לא: (ב) רש"י ד"ה דבר אחר וכו' טלוש. נ"ב טלוש מרגש פוגקלוס רקוטפא. וכן הוא בב"ק דף קיא ע"ב: (ג) תוס' ד"ה והתניא ממין לסירוס באדם שהוא אסור:

תורה אור השלם

א) וּמַעֲוֹתֶיךָ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת וְגֵר לֹא תַקְרִיבוּ לֵיי וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: [ויקרא כב, כה]

הגהות וציונים

ו) גיר' הערוך בערך כן ובערך שבלול בונא בכ"ף ב' הפעמים וכ"ה בדפו"י: ב) [גיר' הערוך פשישנא פי' עשב שאינו גם אלא רחב] (גליון): ג) פי' ציר של ארבה ערוך (גליון): ד) [שאין בציר שום ארבה כלומר מנוקרים ערוך ערך מנוני] (גליון): ה) כת"י ונפשט: ו) נדצ"ל ויישיבוה (באה"מ): ז) בכת"י ישפוך: ח) לא תַעֲשׂוּ (יעב"ץ, בדפו"י תעשו):

רב נסים גאון

דבני מערבא (הלכה ג) גרסי ר' בא שאל לרב ירמיה מה ניתני דיקלין או דקרין אמר ליה דקרין שהן דוקרין את המרה אמר ר' יונה לא מסתברא אלא דקלין שהן יוצאין מבין ב' דקלין ובסוף פ' כיצד מברכין על הפירות (שם) נמי גרסי אית תנאי תאנו מי דקרים ואית תנאי תאנו מי דקלים מאן דאמר מי דקרים שהן דוקרין את המרה ומאן דאמר מי דקלים שהן יוצאין מבין שני דקלים:

עין משפט נר מצוה

לן א מיי' פט"ז מהלכות איסורי מזבח הל' יא סמג לאוין קכ טור"ש מה"ש מ' ה סעיף יב: לח ב מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעי' יא: לט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג והגה"ס:

ליקוטי רש"י

תלתא קפיזי. ט' לוגין דקפיזא הוא קב חסר לוג דהייגו ג' לוגין כדאמר במסכת שבת (קנ.) דתקן קפיזא בקבא. ואית דמפרשי קפיזא לוג תלתא קפיזי ג' לוגין (רשב"ם ב"ב צ:). קפיזא. כלי ממחזיק ג' רביעיות (גיטין ע.). **שבישתא.** זמורות דמתרגמינן שריגים שיבשין (בראשית מ) נדיר לד:). **בשחקי דכיתנא.** שהם קרים בקייטא. **דעמר גופנא.** שהם חמים בשמוא (גיטין שם:). **עמר גופנא.** עמר גפן (ע"ז כח:). **אהלא.** שורש עצה שעמו אהל (לעיל נ:). **אהלא תולענא.** אהלות אדום כמין תולעת שני (גיטין שם). אהל שמבכאין בו בלתקן הסם (שבת ג.) הטוחים והאהל מולגת לשון תולעת שני (ע"ז כח:). **כרתי.** כריתין (פסחים לט:). **טייעא.** סוחר ערבי (ברכות ו:). **ישמעאל** (לעיל פב.). סוחר ישמעאלים (מדרש רבה:). ערבי (ב"ק נה:). **ובארצכם לא תעשו.** לכך נאמר בארלכם לרבות כל אשר בארלכם שלא אפשר לומר לא נטעו על הסרוס אלא בארץ שהיי סרוס תוצא הגוף הוא וכל תוצא הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ (ויקרא כב, כד רע"י תוס' כאן). **כרבלתו.** קירסא"ל בלע"ז (סנהדרין קה:).

[מכאן שייך לדף קיא.]

הכל מודים. דבנו נמי אע"ג דפליגי בבכור שאמר דם דלא הוי המקיז דם מעיל מוס בבעל מוס דאין לך בעל מוס גדול הימנו שהרי יעמוד כולהו מדו בנמנות שהתמתן אחר מחמץ כגון אם לא האחד בחימון ואפילו אחר שיסס מיימן דבמיב (ויקרא ו) לא תאפה חמץ ולא תעשה חמץ (שם ב) ודרשינן בנמנות (נה:) אפייה בכולל [עשייה היתה] לחה יצאת [לומר לך] מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה יחידי ומיימן עליה בפני עצמה אף כל מעשה יחידי (בכורות לג:). אע"ג דפליגי בחטיל מוס אחר מוס כגון הכא דאחזו דם דאין לך מוס גדול מזה שהרי יעמוד אפילו הכי מודים בחמתן אחר מחמץ בנמנות לומר כל המסייעין בחימון כגון עורך אחר הלם ואופה אחר עורך כולן מיימן (מנחות נו:). **בטפרם אחר ספרם.** בנחמת מולין נמי אם כרת האחד הפלים ונעדין הם בכים ונא חמרו ונתקן מן הכים והשלינן שיהם מיימן (בכורות שם). אפי' בנחמת מולין דבמיב (ויקרא כב) ובארלכם לא תעשו ואם לא אחד וכרת הפלים והיתן מלוין לגמרי מייב גם הוא [מנחות שם]. **ומעוך** [בכורות לט:]. מרגומו ודימרים זהו לשון בארמית לשון המשה. **וכתות.** מרגומו ודיכרים כמו (עמוס ו, יא) הבית הגדול לרסיסים בקטעות דקות וכן (שבת פ:) קנה המרוסס. **נתוק.** מלשון בר עד שנפסקו חוטיה הם נתוק הכים לא נתוק [ויקרא שם]. **כרות.** מלשון שהכילים מלוין בהן כמין חוט מכרות כלומרלין גמרי ועדיין מלוין בכים ומעורין קצת לכרות הוי בגיר מנחות כדאמרן בפירקין לעיל (בכורות לג:) **להכיל** נותק אחר כורת [בכורות שם]. **אם על כרות חייב.** דבמיב בתרים ובארלכם לא תעשו [שם לג:]. אם על כורת שמיימן מלוין (ויקא) חייב על נותק לגמרי לא כל שכן [מנחות שם]. **על נתוק.** שנתקו ומשליכו לא כל שכן [בכורות שם פ"י"ש בתוס']. **זל"ר יוחנן בן ברוקא דאמר.** ממ"ל יעמוד. **על שניהם הוא אומר כו'.** דאמר נמי מיפקדה אפריה ורביה [בראשית מג:]. מיוכח בפרים ורמיה כמיב בנשים [קידושין לה:]. **לרפואה** דכל רפואה בשבת גזור הה דנגן משום שחיקה שממנין שהיא אב מלאכה טוחן [ביצה יח:]. דכל רפואה אסרו בעשוה בשבת היכא דליכא סכנה משום שחיקה שממנין במסכת שבת (נג:) [ע"ז כח:]. **אבל מטבל הוא.** בו מאכלו בדרכו [ביצה שם]. **על מכותיתן.** בשבת ולא גזר משום שחיקה שממנין. **שכן דרכן לסוך.** בלא מכה אלכך לאו מוכחת מילתא לדרפואה [לקמן קכח]. בלא שום מכה אלכך כי איכא נמי לא מוכחת מילתא לדרפואה עבד [לעיגזרון דבנן משום שחיקה שממנין [ב"מ קיג:]. **כל ישראל בני מלכים.** הלכך לענין נמי חיא [לעיל סז.]. **קיודא.** קיסיון שיויש מיגרו"ר בלע"ז [בכורות סא.]. **כאן לפני מיבול.** קודם אכילה מגמע ומולע דלא מוכחת מילתא לדרפואה דבגרי מוחן דאהי ליה למיכל. **כאן לאחר מיבול.** לאחר אכילה ומבלע אכילה ברי דבראה בחתן דמוכחת מילתא דלאו מוחן נמי למעבד אלא משום רפואה. **וניכא מדלפני מיבול שרי וכו'.** הרי קודם אכילה שבת היה מותר ובמלי שבת אחה אומרו ונמלי שבת אחה אומרו נימא דאיכא מילתא דלא מוכחת מילתא דלא לאחר אכילה בחתן בבלעבת חוטן לאחר אכילה נמי שרי אפילו מלוק בשיעור של שבת. **הדר ביה רבא מהך.** דאמרן דשרי ואפילו בלפני לאחר אכילה. **דלמא מההיא.** דבעלה לאיה לא אמרה אלא בלפני לאחר אכילה. **לא פלקא דעתך.** לאיתר מבלה מיום הכפורים [ביצה יח:]. **דתניא כל חייבי טבילות.** נלה ויולדת מוצלים בדרכן [תענית יג:]. **בין בתשעה באב בין ביום הכפורים.** ואף על פי שאסורין בהרחלה [ביצה שם]. **מסוברייא דנוייתא.** בחוא של המים שבוכרן מבינתיה שעות [של שמן] ומעלייתא כדי [שיתמוס פי] הנקב יפה [בכורות כה.]. **פתיחת** נקב גיגית שמוליאין הטבר דרך הנקב ומוחמין אותו בגללי בגדים [כתובות ו:].

מסורת הש"ס עם הוספות

הנחות הב"ח

(א) במשנה לא יסוך בהן יין: **(ב)** תוס' ד"ה לא ס"ל וכו' אע"ג דסבירא ליה טעילה: **(ג)** ד"ה אלא וכו' על הכל דילמא מיטמיש טמיא:

תורה אור השלם

א) לֹא תַאֲפֶה חָמֵץ חֶלְקָם נָתַתִּי אֹתָהּ מַאֲשָׁי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם: [ויקרא ז, י]

ב) כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לֵיי לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיי: [ויקרא ב, יא]

ג) וּמָעוּךְ וָכָתוּת וָנָתוּק וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַיי וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: [ויקרא כב, כד]

ד) וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְכִבְשֻׁהָ וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיָּה הָרֹמֶשֶׂת עַל הָאָרֶץ: [בראשית א, כח]

ה) כַּרְמָץ לְשִׁנַּיִם וְכָעָשָׁן לָעֵינָיִם כֵּן הָעָצֵל לְשֹׁלְחָיו: [משלי י, כו]

הגהות וציונים

א) [גר' הערוך (ערך גם) **יגמא**] (גליון): **ב)** [גיר' הערוך (ערך סבר) **מסוברייא**] (גליון) וכ"ה בר"ח: **ג)** בכת"י ורחוקין זה מזה: **ד)** נדצ"ל דהכל (באה"מ): **ה)** תיכות "עור צבי" ליתא בדפוס שונצינו (דק"ס): **ו)** נראה דגרסא זו עיקר וכן העתיקו התוס' (מנחת יהודה): **ז)** צ"ל **ולא נדירא** (מצור דבש, ב"ש, בדפו"ר ד"ל"ג): **ח)** צ"ל **במתניו**:

ליקוטי רש"י

[נדפס בדף קי:]

חשק שלמה על רבינו חננאל

א) נראה דצ"ל אבל שאר מי אדם דלא ריגלי בהו והוא אסור לכן לפיכך נשמת אסור וכו': **ב)** נראה דצ"ל לעטעמי דם"ל דדבר שאינו מתכוין מותר לפיכך פסק הלכה כר' שמעון האמרי משמיה דרב האי מסובר"יא דנזייתא אסור

עין משפט נר מצוה

מ א מי' פי"ב מהלכות מעשה קרבנות הלי' יד סמג לאוין לג:

מא ב מי' פט"ו מהל' מ"א הלכה י סמג לאוין קכ טוש"ע אה"ע סי' ה סעיף יא:

מב ג מי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף יב:

מג ד מי' פכ"א מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין קס טוש"ע מ"א סי' שכז סעיף א:

מד ה מי' שם הלכה כד סמג שם טוש"ע שם סי' שכז סעיף לג:

מה ו טוש"ע שם סי' שכ סעיף יט:

רב נסים גאון

והאמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי. עיקר דילה במסכת גיטין בפרק מי שאיחזו קורדיקוס (דף ע) אמר אביי מי שאינו בקי בדרך ארץ ליתי תלתא בביתי קרטמי דחדיי ופרוקינהו וניסלוק כל יומא חדא מיניהו ותימזוג בחמרא ונישתי אמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי: **ולר' יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים.** במשנת יבמות (דף סה) בסוף פרק הבא על יבמתו:

רבינו חננאל

החזרושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ. איני והא תניא לא יגמע ויפלוט אבל מגמע ובולע ומשני אביי כי תנן נמי מתני' לא יגמע ויפלוט תנן. רבא אמר אפי' תימא מגמע ובולע והא דתניא שרי לפני טבול כלומ' קודם אכילה שרי מתניתין דאסר לגמע ולבלוע לאחר והוא לאחר אכילה. ומאמאי דטיבול לשון אכילה הוא דתנן הביאו לפניו מטבל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת ותרב אבל מטבל במיני תרגימא. ר' יצחק מטבל ביריקי. תניא נמי הכי השמש מטבל בבני מעים וטעמא מאי שהחומץ קודם אכילה אינו מרפא אבל לאחר אכילה מרפא. **ומפורש בתלמוד א"י** מדים חכמים לר' במגמע חומץ של תרומה אחר טיבולו שמשלם קרן וחומש שהחומץ מיישב את הנפש. דברי ר' מפרשי' ביה"ב. **ואקשינן לרבא והא מדלפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי.** דשמעינן ליה לרבא דאית ליה האיל דגרסי' ב"ש פרק [ב'] דתנן [התם] מטבילין כלים מלפני השבת. כ"ע מיתת כלים בשבת לא מ"ט וכל חד אמר טעמא. רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי. ואקשי' אי הכי אדם נמי. ושנינן אדם נראה כמקר ומהורינן בימות הגשמים ובמים הרעים ג"כ אית ליה אנפא שלא נראה כמתקן כלום ואקשי' התיבת בשבת ויהה"כ מי שרי ברחיצה דאמרת נראה כמיקר. אמר רבא האוילא ואישתרי טבילה בשבת אשתרי נמי ביה"כ הכא נמי לימא רבא האוילא ולפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי וקמה קשיא זו על רבא. ושנינן **הדר ביה רבא** ואמר בין לפני טיבול בין לאחר טיבול שרי ומוקים לה למתני' כראבי דאמר לא

הכל מודים. אע"פ שנתלקו בגכור שמחזו דס לי מקיזין מו מין מקיזין דהוי מטיל מוס בגעל מוס ואיכא למאן דסרי להקיזו ולעשות בו מוס מודים הס בממתן מנגתה אחר ממתן שכל עשיותיה של מנגתה נאסרו בחימוץ: דכתיב לא תאפה חמץ לא תעשה חמץ. אפילו בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה ומיציץ עליה בפני עצמה כו' [ה] והכל מודים שאם לשה הראשון בחימוץ ובא השני וערבה בחימוץ והשלישי אפאה כולם חייבין: בורת. שאינו נותקן לגמרי אלא מותקן ותלוין בגיס: **אלא** בזקן. שפסק מלידה: **והא** אמר ר' יוחנן. בפרק מי שאחזו בממכת גיטין: הן הן החזירוני לנערותי. הרפואות האמורות שם למי שאינו בריא בתשמיש ואמר ר' יוחנן לאחר שזקנתי החזירוני אותן רפואות לנעורותי לתשמיש אלמא זקן מוליד: **אלא באשה.** שאינה מצויה בפריה ורביה כדאמרי' מיבמות [ו] פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה אים דרכו לכבש ואין דרכה של אשה לכבש: **מתני'** מטבל בדרכו. מאכלו ופתו בחומץ: לא יסוך בהן יין וחומץ. דאין אדם סך אותו אלא לרפואה: **אבל לא** שמן וורד. לפי שדמיו יקרין ואינו מצוי ומוכחא מילתא לרפואה עביד: שכן דרכן לסוך בחול. בלא מכה: **גמ'** קיוהא. יין שלא נתבשל כל צרכו בענבי קשה לשתיה: ליכא מכה מרפי. לומת הבשר והשתיה נרפיס רחוקין [ז] זה מזה דשיילינ"ר מתתלגות: לא יגמע ופולט. דמוכח לרפואה היא: לפני טיבול. לפני אכילה מותר שדרכן היה לעטול בחומץ בכל יום והרואה אומר שהוא עטול ולאחר טיבולו [ח] יודעין שכבר סעד ועטל כל צרכו: ונימא מדלפני טיבול שרי כו'. דאין לך שאסור לתקלת השבת ומותר לתקלתו דהא שמעינן לרבא בפרק י"ט בתמכת מילה לאמר גבי עטילה הואיל בכי המי גוונא דקתני התם [ט] דאין מטפלין כלים בשבת ואדם טובל ואמרינן כליס מ"ט לא אמר רבא מפני שנראה כמתקן כלי אבל אדם נראה כמיקר ואמרי' תינח בשבת דשריא דאיכא ביה"כ דאסור דאמרינן דטובל הוא ומתקן עצמו מאי איכא לאיסור הא אינה מתקן אלא למיגזר אטו מתקן עור לגי [י] ואמר רבא ליכא מידי דאיסור שבת דבשבת ליתסרי ביה"כ דאיסור והואיל ובשבת לא הוה לאיסריה ביה"כ נמי לא גזור עליה:

ר"ג הדר ביה רבא מהא. דקודם טיבול ומוקי מתניתין בגמגמע ופולט כאבי זוז ואמרה תחלה והדר ביה: דילמא מההיא הדר ביה. וסבר דביום הכפורים אסור לעטול ולא אמרינן הואיל והיא אימר בריאה: למימרא דרב. בקולי (י"א בגולי [ז]) שבת סבירא ליה כר' שמעון והא אמר רב: האי מסוברייא. בגד כורכין בגרוה מבית של מרס מפני שאין הנקב שוה: אסור

אלהיו לאבד עליו טבילה אחת בשבת והלכתא כוותיה דאמר בירושלמי [ח]: **למימרא** דרב בר"ש ס"ל: פי' בקונטר למימרא דרב בגולי שבת בר' שמעון סבירא ליה ולי נראה [ט] דאם כן הוה ליה לאקשויי מברכי דזוזי דרב אסר בפרק קמא (דף יט:) וכמה אמוראין דמתלקין בתיסורי שבת בדאמר בפרק מפנין (לקמן קכח.) במוקלה לאכילה סבר לה בר' יהודה במוקלה לטעטול כו' ונראה לר"ת דמשמע ליה דטעמא דר' שמעון בתמני' משום דשרי דבר שאין מתכוין ות"ק אסר ליה לתעטוג משום דזמנין לרפואה קעביד ואסר בעלמא דבר שאין מתכוין ור"ש דמקיל בעלמא קשרי נמי הכא בשאין מתכוין לרפואה והשתא אתי שפיר: **האי** מסוברייתא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא. פי' סתימת גיגית של שכר אסור להדוקה משום סתימה כדפירש בקונטרס וכן פירש ר"ח אף על גב דלא אשכחן דהוה מיש לסתימה אלא גבי מים כדאמר בפרק ואלו קשרים (לקמן דף קיג:) גבי היה מהלך בשבת ופגע באמת המים דאמר לגמוא במיא אתי לידי סתימה ובפרק תבית (לקמן דף קמז.) אמר הרוחץ במי מערה ונסתפג באלונטית לא יביאנה בידו ומפרש בגמרא משום דאתי לידי סתימה ובפרק שואל (לקמן דף קמח.) וכרים המונח כדי יין (פלה דף ג.) גבי הני נשי דלא משגיין ביפרוש סודרא פירוש על הכד דאמרא (ג) מישמעו במיא ואתי לידי סתימה אבל גבי יין לא גזרינן משום סתימה כדאמר בפרק תולין (לקמן דף קנט:) מסגנין את היין בסודרין וטעמא

להביא נותק אחר כורת כו'. פירש"י דכורת היינו שכורת בגיס ממקום מיוחד ועדיין הס בכיס ונותק הוי שנותקן מן הכיס ומשליכן לאחר קשה לר"י דבפרק על אלו מומין (בכורות דף לט:) קאמר דנתוק וכרות לא הוי מום בגלוי דהא אימתנהו פי' אימתנהו בכיסם ונראה לר"י דכרות הוי שלא נכרתו לגמרי ממקום מיוחד אלא עדיין מעורים קצת ונתוק היינו שניתקו לגמרי אלא שהם בכיס: **אלא** בזקן. הכא לא שייך למיסר משום מסרס אחר מסרס דזקנה לאו סירוס היא: **בזקנה** ובעקרה. בשאה נמי לא שייך בה מסרס אחר מסרס דאין שייך בה סירוס:

כי תנן נמי מתניתין במגמע ופולט תנן. וסיפא דקתני אבל מטבל הוא כדלכו ה"ה דה"מ למיתני במגמע ובולע אלא אורחא דמילתא נקט: **לא** ס"ד דתניא כל חייבי טבילות טובלין בדרכן. תימה מנא לן דמהא הדר ביה דילמא מטעם דמפרש התם [ב] דאין מטבילין בשבת משום דמיחזי כמתקן כלי ויפרש דאסור לעטול משום גזירה שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר או כשאר טעמי דמפרש התם והני טעמי לא שייכי בשאם הלכך מותר ביה"כ אלא טעמא דהואיל לבלוהו אמורלי לא פריך התם ביה"כ ליתסר אלא לרבא ואומר ר"י דלא מסתבר להפוכי תרי מילי משום חדא דתרי מילי מיהו חדא מעטם דגראה כמתקן וחדא הא מילתא דאית ליה הואיל ולהכי ניחא ליה טפי למימר דהדר מהך דהכא ויהיו שני דברים קיימים וא"ת ונוקי הך בריתא דטובלין כדרכן כמ"ד טעילה שמה מעה ורבא כמ"ד לאו מעה וי"ל משום דטעילה שמה מעה [ג] לא הוה שרינן איסור מיקומי מגא ובפרק כל כתבי הקדש (לקמן דף קכח.) משמע דאפי' למ"ד טעילה שמה לאו מעה טובלין כדרכן כל חייבי טבילות דתניא התם ר' יוסי אומר מן המנחה ומעלה אינו צריך לעטול משמע דאי בעי טעיל אע"ג דסבירא (ג) טעילה שמה לאו מעה ואי"ת דתניא בפרק בתרא דיומא (פח.) הזב והזבה ובועל נדה וטמא מת טובלין ביה"כ טמא מת היכי טעיל ומה מועלת לו אותה טעילה הא אין טעילה בלא הזאה והזאה לא דחי יה"כ כי היכי דלא דחיא שבת כדאמרינן בספרים פרק אלו דברים (דף פט.) וליכא למימר שתועיל לו טעילה לענין שיוכל להזות למחר דהא תנן בסוף מסכת פרה דהוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום משמע שצריך להזות ביום שבת וי"ל דלעולם אין צריך לעטול ביום הזאה והתם קמ"ל דיכול לעטול בלילה אע"ג דטעילה היא כתחלת הזאה דאין בלא טעילה והזאה ביום היא ג"כ תחלת הזאה דאמר בספרא [ד] הקדים טעילה להזאה לא עשה ולא כלום משמע דאיכא נמי טעילה לאחר הזאה:

טובלין בדרכן בין בט' באב בין בו'. בפ"ק דתענית (דף יב.) פליג עליה ר' חייא סגן הכהנים ואמר כדי הוא בית הלל עליו לאבד עליו טעילה אחת בשבת ונראה לר"ת דמשמע ליה דטעמא דר' שמעון בתמני' משום דשרי דבר שאין מתכוין ות"ק אסר ליה לתעטוג משום דזמנין לרפואה קעביד ואסר בעלמא דבר שאין מתכוין ור"ש דמקיל בעלמא קשרי נמי הכא בשאין מתכוין לרפואה והשתא אתי שפיר: **האי** מסוברייתא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא. פי' סתימת גיגית של שכר אסור להדוקה משום סתימה כדפירש בקונטרס וכן פירש ר"ח אף על גב דלא אשכחן דהוה מיש לסתימה אלא גבי מים כדאמר בפרק ואלו קשרים (לקמן דף קיג:) גבי היה מהלך בשבת ופגע באמת המים דאמר לגמוא במיא אתי לידי סתימה ובפרק תבית (לקמן דף קמז.) אמר הרוחץ במי מערה ונסתפג באלונטית לא יביאנה בידו ומפרש בגמרא משום דאתי לידי סתימה ובפרק שואל (לקמן דף קמח.) וכרים המונח כדי יין (פלה דף ג.) גבי הני נשי דלא משגיין ביפרוש סודרא פירוש על הכד דאמרא (ג) מישמעו במיא ואתי לידי סתימה אבל גבי יין לא גזרינן משום סתימה כדאמר בפרק תולין (לקמן דף קנט:) מסגנין את היין בסודרין

יגמע ויפלוט תנן אבל לגמע ולבלוע שרי. ואקשי' ממאי דהאי דטיבול הדר ביה דלמא מטבילה דיה"כ הדר ביה ואמר אין טובלין. ושנינן לא דהא תניא בהדיא כל חייבי טבילות טובלין בדרכן בין בט' באב בין ביה"כ. אלמא אמר' הואיל והתירה טבילה בשבת התירה נמי ביה"כ וכך פירשנו שמעתא זו ביום טהר: **החרושש בשיניו** [ד] **לא יסוך** יין וחומץ אבל סך הוא שמן ולא שמן ורודים כו'. שמעינן מינה דבני מלכים דרגילי בסיכת שמן וורד בחול לא מסי להו בשבת **ה)** והוא חשוב להן לפיכך בשבת אסור הלכך בני מלכים ושכיח להו ורגילי ביה לא מסי להו ושרי אבל שאר בני אדם דלא שכיח להו ולא רגילי ביה מסי לפיכך אסור. ר"ש **אומר כל ישראל בני מלכים.** כלומר כל ישראל מותרין בשמן וורד. אמר רב הלכה כר"ש. דיי"קנן (לרבי) [דרבי] שמעון **ו)** לטעמיה לפיכך שנה כל אדם סך כדרכו ואינו מתכוין לרפואה ואם נתרפא נתרפא. **ואקשי' למימרא דרב כר'** שמעון **סבירא ליה** דאמר דבר שאין מתכוין מותר לפיכך פסק הלכה כר' שמעון האמרי משמיה דרב האי מסוברייא דנזייתא אסור